
AZ MTA REGIONÁLIS TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁG HÍREI

„REGIONÁLIS TUDOMÁNY – REGIONÁLIS POLITIKA, EGYÜTT ÉS KÜLÖN-KÜLÖN”

pódiumbeszélgetés

Magyar Tudományos Akadémia Regionális Tudományos Bizottsága
1999. április 12.

A beszélgetés résztvevői:

Szaló Péter helyettes államtitkár, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

Szegváry Péter helyettes államtitkár, Miniszterelnöki Hivatal

Enyedi György az MTA tagja

Horváth Gyula főigazgató, MTA RKK

Moderátor: *Rechnitzer János* az MTA RTB elnöke

A beszélgetés megnyitójaként *Rechnitzer János* vázolta a Regionális Tudományos Bizottság idei tervét, melyben a 30 éve létrejött, s 10 éve újraalakult RTB egy rendezvénysorozatot kíván tartani. A rendezvények közül a „*Fiatal regionalisták konferenciáját*” és a regionális tudomány oktatásának helyzetéről, aktuális problémáiról szóló tanácskozás megrendezését említették meg.

A pódiumbeszélgetés vitaindító előadásai közül az elsőt *Szegváry Péter* tartotta. Véleménye szerint a tudomány és a politika gyökerei azonosak, csupán a nézőpontjuk más. Míg a tudomány esetében a megismerésen, addig a politikában a megváltoztatáson van a hangsúly. Más-más a nézőpontja a különböző rendszereknek. A tudományos, a bürokratikus, a demokratikus és a technokrata intézmények egészséges egyensúlya és partnersége jellemzi a valódi demokratikus rendszert, a jól működő döntéshozatali mechanizmust. Valójában egyik sem rendelhető alá a másiknak, egyik sem lehet valamely másik „szolgálólánya”. A regionális politika egyértelműen a szakpolitikák körébe tartozik, s Magyarországon mára az EU integráció szakpolitikájává vált. Elmondta, hogy fontos lenne a területpolitika és a közigazgatás-politika együttes kezelése. Elkerülendő és tanulságos Portugália esete, ahol a szakpolitikások lehetővé tették jelentős források megszerzését a régiók számára, azonban egy népszavazás negatív eredménye miatt nem juthattak hozzá ezekhez a kívánatos mértékben. A lakosság népszavazáson bizonyított véleménye elsősorban a regionális identitástudat hiányával magyarázható. A magyar kormány nem tervezi új, a megyehatárokon átívelő régióhatárok létrehozását. Elsősorban a tervezési régiók megszervezésére helyezi a hangsúlyt. A tudomány feladata, hogy megvizsgálja ezeknek a régióknak a jellemzőit, a régió belüli kohéziót, kapcsolatokat stb., s a politika ez alapján eldöntheti, hogy adminisztratív szempontból milyen irányban

halad tovább. A rendszer kiépítésénél lényeges a kistérségek és régiók szerepe gazdasági, tervezési szempontból. Racionális térszerkezeti struktúrát alkotnak, közép-pontjukban egy-egy várossal. Ez maga után vonja a közigazgatási szerepet is.

Szaló Péter előadásában a tudomány és a politika összekapcsolódását abban látja, hogy az előbbi „muníciót” szolgáltat a döntéshozók számára. (Megjegyezte, hogy kétségei vannak a regionális tudomány, mint önálló diszciplína létezéséről.) A tudomány képviselőinek ebbéli szerepükben utakat kell megfogalmazniuk, lehetséges alternatívákat, a veszélyeikkel és lehetőségeikkel együtt. Szereptévesztés, ha egyetlen irány kijelölésével teszik ezt, kényszerpályát kijelölve, hiszen ez egyértelműen politikusi magatartás. Az aktuális kérdések közül a jogharmonizációt emelte ki. Szerinte a területfejlesztés területén nincs szükség jogharmonizációra. Alkalmazni kell a szabályokat, az intézményi feltételeket, a regionális intézményrendszer meg kell erősíteni.

Horváth Gyula a bürokrácia feladataként jelölte meg a két szféra közötti közvetítést, a kapcsolatok erősítését. A kutatás nem a politikával, hanem a szakpolitikával áll kapcsolatban. Mindkét szférának figyelembe kell venni a másik jellegzetességeit. A kutatói munka alapvető jellemzője, hogy hosszabb időhorizontot fog át, kevésbé az operatív feladatokra koncentrálnak, mivel hosszabb idő szükségeltetik egy tudományos eredmény kidolgozásához. 2007-től új programozási időszak kezdődik az Európai Unióban, így a kutatási témák kiválasztásánál már erre kell tekintettel lenni, természetesen a retrospektív irányok és az aktuális folyamatok vizsgálata mellett. A regionális politika magyarországi helyzetéről elmondta, hogy az EU kompatibilis szabályozás kialakításában Magyarország élen jár Kelet-Közép-Európában, bár néhány ország erőteljesen kezdi ledolgozni a hátrányát. A magyar Területfejlesztési Törvény unikálisnak mondható abban az értelemben, hogy nem automatikus adaptációja az EU szabályozásnak, hanem a hazai sajátosságokra épít. Ami a város-vidék dichotómiát illeti a területfejlesztésben, elmondható, hogy az uniós regionális politikában a város meghatározó szerepet játszik, s ezt hazánkban is figyelembe kell venni, hiszen az előállított bruttó hazai termék döntő része városi településeken keletkezik.

Enyedi György szerint annak, hogy a tudomány és a politika viszonya gyakori vitatémává vált, egyik legfontosabb oka, hogy a tudományos kutatás egyre költségesebb, s forrásokat kér. A közvélemény számára nyilvánvalóvá vált, hogy a tudomány a problémákat nem szünteti meg, csak leírja. A társadalomtudomány tárgyából adódóan nem válhat el annyira a politikától, mint a természettudományok, ezért fontos vizsgálnunk a két szféra viszonyát. Ezt a kölcsönös viszonyt több tényező határozza meg. A politikai kultúra jellegére utal, hogy a döntéshozók milyen mérték-ig érvényesítenek szakmai szempontokat a tevékenységük során. Másik oldalról a tudományos kultúra jellemzője, hogy képviselői csak szűk kör számára szólnak-e, illetve a kutatók részt vesznek-e a nyilvános vitákban, s ha igen, milyen minőségben? Független értelmiségként, vagy szakemberként? A viszony minőségét befolyásolja a két szféra közötti mobilitás lehetősége. Napjainkban ez a mobilitás inkább egy irányba, a politika irányába jellemző. A mobilitás előnye, hogy a különböző rendszerben

dolgozó személyek jobban megértik egymás nyelvét. Nem szerencsés, ha kapcsolataikat átfedések jellemzik, vagyis ne kapcsolódjanak be egymás munkájába. A két szféra tevékenysége eltérő intellektuális folyamat. Míg a kutató a szakmaiságban nem kereshet kompromisszumot, addig a döntéshozatali folyamatnak a szakmai kérdés csupán egy elemét alkotja. Sok egyéb tényezővel is számolni kell, mely a döntésre befolyással bír, mint pl. a közvélemény. A kutatásnak fel kell vállalnia olyan kérdéseket is, melyeknek társadalmi hasznossága nem jelentkezik rövidtávon. Az alapkutatások haszna hosszú távon jelentkezik, de elengedhetetlenül szükségessé válnak. Nem szabad a szakpolitikai döntésektől függeniük, az államnak kell szerepet vállalni abban, hogy a mindenkor piaci intervenciók hatókörétől függetlenül tegye ezekben a kutatásoknak a létezését. A politika feladatából következik, hogy „tüneti kezeléseket” is kell találnia egy probléma megoldására. Ezzel szemben a kutatás ezt nem teheti meg. A viszony jellemzőeként végül *Enyedi György* azt emelte ki, hogy feltétlenül szükséges a két szféra párbeszéde, elsősorban az alkalmazott jellegű kutatások témakiválasztásánál, a feltárt társadalmi folyamatok értékelésénél, de nem szerencsés a közös tevékenység a kutatás menetében.

Rechnitzer János a bevezető előadások lezárásaként a jelenleg folyó kutatásokat értékelte. Ma a témák döntő többsége leíró jellegű, a modellalkotás, az előrejelzés hiányzik. A regionális tudomány nagyon érzékeny a napjainkban rendkívül gyorsan zajló változásokra. A területi kutatásnak meg kell tanulnia részt venni a piaccgazdasági folyamatokban. Átmeneti korunk sok speciális területi folyamatot indukál, melyeknek tudatosabb vizsgálata szükséges. Mindezekhez természetesen egy nyugodtabb kutatási miliőre van szükség.

Az előadásokat több hozzászólás követte. A vélemények elsősorban a politika és a tudomány közötti párbeszéd fontosságát és jellemzőit elemezték. A párbeszéd fenntartásának két fontos eleme, hogy a kutató ne vesse alá magát annak, hogy mit kérdeznek tőle, hanem értékelje a kérdést, másrészt a politikának nem szabad gyors válaszokat várni. A gyakorlati politikai kérdéseken túl is kutatni kell, a tudománynak komolyan kell venni önmagát, nem építközhet csupán a politikára. A két szféra viszonya szimmetrikus viszony. Eltérőek a gondolkodásmódok: a kutató feltárja az objektív valóságot, míg a politikus programokkal, s ezekhez korlátozott eszközökkel rendelkezik, ezért szűkebb keretek között gondolkodhat. A kutatónak úgy kell a politika által feltett kérdéseket megválaszolni, hogy az a politikus számára alkalmazható legyen, s viszont, a politikusnak is a kutató számára értelmezhetően kell feltenni a kérdéseit. Szükséges az időhorizontok közös meghatározása. Célszerű lenne a választási ciklusokhoz alkalmazkodni, közép távú stratégiát alkotni egy ciklusra, hosszú távút két-három ciklusra.

Szegváry Péter összegezve a hozzászólások tapasztalatait ismételtén a partnerség fontosságát emelte ki. Ennek elsősorban a témaválasztás során kell megnyilvánulnia. A tudomány tegyen fel bátran kérdéseket a politikának, mondja meg, hogy mit fontos vizsgálni, mert lehet, hogy ezek a problémák a politikai körökben nem fogalmazódnak meg, vagy nem tűnnek fel lényegi kérdésként. Az értékelés során

pedig elemezzék, hogy visszatükröződnek-e a kitűzött célok, s javasolják a szükséges változtatásokat. Mindenképpen szét kell választani a szerepeket.

Mindezek után *Enyedi György*, majd *Horváth Gyula* zárszava következett: A társadalmi folyamatok milliós szereplő napi döntéseiből állnak össze. Ezeknek a törvényszerűségeit a kutatás tárja fel, a politika korrigálja. Horváth Gyula zárógondolata visszautalt a „halott” regionális politikára. Az állami regionális politika helyett az EU-ban a régiók politikájáról beszélnek, ami lényegileg más értelmű kifejezés. A szakirodalomban, az utóbbi időben nagy teret kapott a fiskális föderalizmus tanulmányozása. Már a harmadik generációs regionális politikát kell vizsgálnunk, s már most a 2007 után, az Unió szabályozásában bekövetkező változásokra kell készülnünk.

Végezetül a délutáni vita eredményeit értékelve *Rechnitzer János*, mint levezető elnök lezárta a beszélgetést.

Hardi Tamás